

Att skapa ett fågelskär

Bill Douhan

I februari 2001 avverkade medlemmar i Roslagens Ornitologiska Förening (ROF) alla träd på den lilla ön Harn i den inre delen av Norrtäljeviken. Syftet med denna åtgärd var att försöka skapa ett fågelskär i ett område som då helt saknade öar med rikt fågelliv. De få öar som finns här är, i varierande grad, be vuxna med träd och dessa är genomgående fågelfattiga. Erfarenheter från andra delar av skärgården visar att även öar som bara har några få träd vanligtvis är fattiga på häckande sjöfåglar medan de som helt saknar träd ofta har många häckande par av flera arter. Mycket talar för att det är just förekomsten av träd som är den negativa faktorn i sammanhanget eftersom dessa ger skydd åt bevingade predatorer. Finns det inga träd att ta skydd i blir t.ex. äggrövande kråkor bortjagade av de måsar och tärnor som häckar på ön. Genom att ta bort samtliga träd skapar vi därför möjlighet för häckande sjöfåglar att häcka mer ostörda och med framgång. Erfarenheter från sjön Tämna ren (Lundin 1995) visar att fåglarna snabbt svarar på dessa åtgärder och de kan redan året efter etablera stora kolonier på avröjda öar. Vår förhoppning var att fåglarna skulle svara på samma sätt efter röjningen av Harn.

Tyvärre gjordes inget besök vid Harn första sommaren efter åtgärden, men i början av juni 2002 kontrollerade vi på plats vad som häckade. Även om vi inte hade gjort någon inventering av vad som häckade på ön före röjningen stod det klart att fåglarna hade svarat som vi hade hoppats. Från att tidigare ha varit i stort sett fågeltom fanns här nu ett 20-tal par fiskmåsar, tre par gråtrut samt enstaka par av skrattmåsar, silltrut och strandskata. Strax utanför stranden låg även flera ådor med minst två ungvullar. I och med detta tyckte vi oss ha bevis för att man kan hjälpa häckande

sjöfåglar även i skärgården genom att röja av små öar. Vi skulle således kunna göra en insats för fåglarna genom att röja fler öar.

Lämpliga öar väljs

I samband med den häckfågelinventering som genomfördes i Stockholms läns skärgård under början av 2000-talet registrerade vi öar i Norrtälje kommun som vi tyckte skulle kunna vara lämpliga att åtgärda. När det sedan, våren 2005, fanns möjlighet att söka statliga pengar för olika naturvårdsprojekt med lokal anknytning (LONA-projekt) lämnade ROF in en ansökan till Norrtälje kommun. I projektbeskrivningen redogjorde vi att avsikten med projektet var att röja av minst fyra öar i innerskärgården och sedan följa upp vilka effekter detta skulle ha på fågellivet. Norrtälje kommun biföll vår projektansökan och skickade den vidare till länsstyrelsen som var den instans som slutgiltigt skulle avgöra om projektet skulle godkännas. Även länsstyrelsen fann det intressant och vi erhöLL därmed ett ekonomiskt bidrag till dess genomförande.

Vår avsikt var att genomföra röjningsarbetet under vintern 2005/06. Eftersom vi redan innan sommaren 2005 hade fått projektet godkänt, inventerade vi vad som då häckade på ett tiotal öar som vi hade valt ut som tänkbara röjningsobjekt. Under hösten kontaktades sedan berörda markägare och det var i de allra flesta fall inga som helst problem att få tillstånd att avverka dessa öar. Nästa steg var att invänta vintern och vår förhoppning var att isen i innerskärgården skulle bli så kraftig att vi utan problem skulle kunna ta oss till de utvalda öarna. Detta var ett visst osäkerhetsmoment, men, för en gång skull, blev det en mer eller mindre normal vinter med långa perioder med minusgrader. Innerskärgården täcktes av stark is och vi

hade inga svårigheter med att ta oss till öarna. Røjningsinsatserna utfördes av medlemmar i ROF och arbetet flöt så bra att vi av bara farten røjde av nio istället för de avtalade fyra öarna.

Arbetsinsatsen varierade från ö till ö. I en del fall var det bara några få träd som skulle bort och då var det snart gjort. Andra öar var bevuxna med fler träd och av större dimensioner vilket gjorde att det krävdes en större insats. Den ö som krävde mest tid var Nothällen i Rotholmaviken, belägen i den norra delen av Norrtälje kommun. Här gick det åt nästan två hela dagar för tre personer. Det vi i samtliga fall gjorde var att, med hjälp av motorsåg, fälla alla träd och sedan elda upp dem på plats. På ett par öar lämnades några få av de allra kraftigaste bitarna liggande kvar. I de fall där det fanns buskar på öarna lämnade vi dessa orörda.

Resultat

Efter detta var det med intresse som vi såg fram mot att få veta resultatet av vårt slit. I början av juni 2006 inventerades öarna och det var ingen tvekan om att insatsen hade haft önskad effekt. I de allra flesta fall hade antalet häckande fåglar ökat och på två var det ingen påtaglig skillnad jämfört med året innan. Särskilt positivt hade utvecklingen varit på Nothällen i Rotholmaviken. Tyvärr fanns det inga fakta om antalet häckande par från 2005 att jämföra med i detta fall (fanns inte med i det ursprungliga urvalet av öar). Vi vet dock att det 2001 häckade ett 20-tal par fiskmåsar, ett tiotal par fisk-/silvertärnor, tre par silltrut samt enstaka par skrattmåsar och silltrut. Här fanns då också en handfull par vigg, lika många hanar av brunand. Rotholmaviken besöktes under häckningstid 2005, men det gjordes inga försök att kontrollera vad som häckade på Nothällen. Det fanns dock inga tecken på att det var någon större trängsel av fågel på ön denna sommar.

Vid vår ankomst till Nothällen den 10 juni 2006 möttes vi av ett i allra högsta grad levande fågelskär. Det som var särskilt påtag-

ligt var den skrattmåskoloni som hade etablerats efter røjningen. Här fanns minst ett hundratal par, troligen fler, och häckningsframgången föreföll mycket god. Det kryllade av ungar i olika storlekar. Här fanns även andra måsfåglar häckande; minst ett 30-tal par fiskmåsar, fem par silltrut, två par gråtrut samt ett havstrutpar. Både strandskata och rödbena häckade med vardera ett par. Av "måsfågelkoloniänder" inräknades minst 15 par vigg samt sex hanar och tre honor av brunand. Därtill fanns här sju hanar av gräsand samt en handfull ådor. Inte nog med det; här registrerades även en ruvande knölsvan samt sex häckande par vitkindade gäss.

Slutsatsen efter detta besök var att fåglarna i allra högsta grad hade svarat på den insats vi hade gjort. Det var ett sjudande fågelliv på och kring ön denna sommar och en markant skillnad jämfört med åren innan. Skillnaden var så stor att det snart framkom klagomål från sommarboende med hus i närheten. De klagade på att det var för många måsar; att de förde oväsen och att de smutsade ned. En orsak till detta trista klagomål var att det hade etablerats en skrattmåskoloni även på en intilliggande liten ö. Ett 30-tal par häckade här tillsammans med en handfull par fiskmåsar och dryga tiotalet par fisk-/silvertärnor. Kanske hade dessa valt att slå sig ned här istället för att trängas med de övriga på Nothällen. I vilket fall som helst häckade de nära en fritidsboende som retade sig på deras närvaro.

Moregrundet

Ett annat exempel på erfarenheter är från Moregrundet i Bergshamraviken. Här fanns det redan åren innan røjningen en skrattmåskoloni med tillhörande änder och vadare. Skrattmåsar häckade före insatsen på liggande bladvass i öns närhet och på själva ön fanns ett tiotal par fiskmåsar samt troligen även häckande änder. År utan större variationer i vattenståndet häckade skrattmåsar ofta med framgång, men andra år då vattnet steg kraftigt efter äggläggningen svämmades kolonin

över och häckningsresultatet blev därefter.

Vid vårt besök vid Moregrundet den 8 juni 2006 kunde vi konstatera att skrattnåskolonin fanns kvar, men att den hade flyttat upp på den nu trädlösa ön. Bland skrattnåsarna (ungefär lika många par som 2005) häckade även ett tjugotal par fiskmåsar, dubbelt så många som året innan, samt ett par strandskata som ej hade funnits 2005. Antalet viggpar hade dock halverats, från 13 till sju, medan brunänderna å andra sidan hade ökat kraftigt (3 hanar 2005 – 11 hanar och 2 honor 2006). Även om fågelförekomsten inte hade förändrats nämnvärt mellan åren var det mest positiva här att skrattnåskolonin hade flyttat upp på ön. På så sätt påverkar inte vattenståndet i havet häckningsframgången och vid vårt besök var förekomsten av skrattnåsungar påfallande stor.

Slutsatser

Detta var två exempel på mycket positiva effekter av att röja bort träd från skärgårdsöar. På andra öar har utfallet inte varit fullt lika positivt, men ej heller i något fall negativt. Våra förväntningar på vad som skulle ske varierade från ö till ö, men i de flesta fall var vi osäkra på vad som skulle hända efter åt-

gården. För Nothällen var vi dock klart förväntansfulla och resultatet lät ej heller vänta på sig. I ett annat fall var vi också lika säkra på positivt resultat, men här blev det ingen nämnvärd förändring mellan åren. Denna ö, utanför Marholmen (Länna socken), föreföll oss som en synnerligen lämplig plats för en skrattnåskoloni, men så blev det inte. Man måste dock beakta att de erfarenheter vi hittills erhållit är från året omedelbart efter röjningen och att det således kan bli nyetableringar kommande år. Vi kommer därför att fortsätta att följa upp vad som händer på de åtgärdade öarna. Erfarenheterna är dock redan så positiva att det finns anledning att uppmåna till motsvarande insatser i andra delar av skärgården, i första hand i den inre delen, men givetvis också i våra insjöar.

Referenser

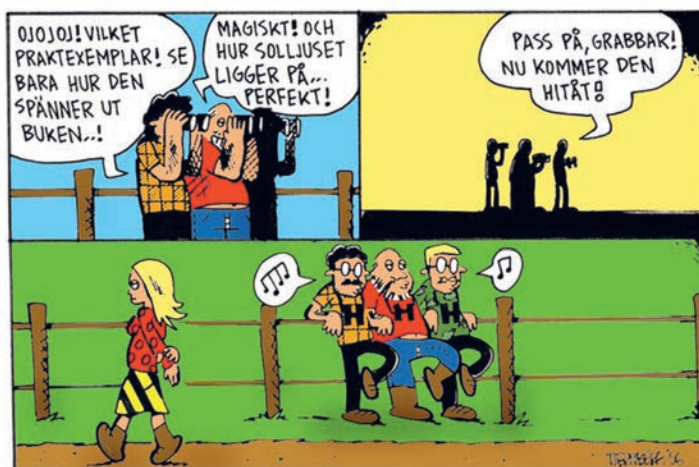
Lundin, A. 1995. Notiser: Holmarna i Tämnaaren. *Fåglar i Uppland* 22: 198–199.

Bill Douhan

Rönby

741 94 Knivsta

E-post: bill.douhan@norrtaelje.se

En bild av hur det kan vara i skådarmarkerna när det är tomt på fågel. För den som inte kan identifiera skådarna kan vi ge en liten vink. Den mustashpyrde skådaren fick i fjol kämpa hårt för att ta ledningen på Hjälstavikslistan. Den i mitten kan med lite tur påträffas i uggletider vid Tre backar lång. Den tredje mannen som visslar på temat med samma namn är bra på att marschera i takt. Illustration: Daniel Tjernberg